

*Др Алексеј ТИМОФЕЈЕВ*  
*Институт за новију историју Србије*

**„НИЈЕ ТО БОРБА ЗА ВЛАСТ ИЗМЕЂУ ПОЈЕДИНИХ  
ЛИЦА, ВЕЋ КОНФЛИКТИ ИЗМЕЂУ ИДЕЈА И  
ТРЕНДОВА...“ СОВЈЕТСКО ВИЂЕЊЕ ПОЛИТИЧКИХ  
ТРАНСФОРМАЦИЈА У ЈУГОСЛАВИЈИ 1966–1968.**

У бившем Централном архиву КПСС-а, а садашњем архиву РГАСПИ (Российский государственный архив социально-политической истории – Руски државни архив за друштвено-политичку историју) налази се фонд бр. 495 – „Коминтерна“, који између осталог има и опис бр. 277 – „Лични досијеи – Југославија“. У овом фонду се налази и досије Јосипа Броза Тита – д. 21 „Броз Тито Иосип (Валтер Фридрих, Георгиевич, Руди, Пепо, Стари)“. Овај досије садржи неколико десетина страница различитих анкета, личних докумената и карактеристика везаних за познатог вођу југословенских комуниста. Иако се већина докумената односи на предратну и ратну биографију Тита<sup>1</sup>, у досијеу има и докумената у вези са каснијим раздобљем. Документа су написана на основу опажања совјетске амбасаде у Београду, приватних разговора особља амбасаде са појединим истакнутим личностима и података добијених из обавештајних извора. Хронолошки, последњи документ је белешка о оштрим критичким ставовима Николе Љубичића у вези са удовицом Јосипа Броза Тита, Јованке Броз, које је овај дугогодишњи савезни секретар за народну одбрану (1967–1982) саопштио у Београду у личном разговору пољском лидеру Војчеку Јарузелском, неколико дана после смрти Тита прве половине маја 1980. године.

Ипак, највише докумената у новијем делу досијеа (после периода критике 1948–1953) посвећено је догађајима преломних шездесетих година и то онима повезаним са Брионским пленумом, једним од најмање

---

<sup>1</sup> Бондарев Н. В., Московский период в биографии Иосипа Броза Тито: через коминтерновские структуры к руководству КПЮ (1935–1936). Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук, защищенная в Институте РАН, Москва, 2007; Тимофејев А., Руси и Други светски рат у Југославији: утицај СССР-а и руских емиграната на догађаје у Југославији 1941–1945, Београд, 2011, с.172.

проучених и највише мистификованих. „Иако је био један до најважнијих унутарполитичких догађаја комунистичке Југославије, овом пленуму историјска наука није обратила довољно пажње. До сада не постоји ниједна монографија која се бави искључиво овим проблемом, а нема ни биографије Александра Ранковића, уколико изузмемо публицистику. Проблематику су само дотакли неки историчари у својим синтезама...“.<sup>2</sup> Тешко је превидети чињеницу да је сукоб око улоге СКЈ у држави и друштву, односно њеном степену федерализације (започет још пре Брионског пленума на седницама ИК ЦК СКЈ фебруара 1958, настављен 1961, 1962 и 1965) имао велики утицај на карактер и судбину социјалистичке државе и Југославије уопште<sup>3</sup> сматрају „случај Ранковића... судбоносним догађајем у историји Југославије“. Руски аутори новије Историје Југославије.<sup>4</sup> И Холм Зундхаузен сматра шири сплет догађаја средине 60-их за тренутак када је био започет „растанак од југословенства“ и када је дошло до „парализе централистичко-догматског крила у Партији“, као и до „ослобођења пута за преуређење и престојавање центара моћи“.<sup>5</sup>

Занимљиво је да је у исто време и у СССР-у дошло до сличних и веома битних ломова у историји КПСС-а. После смене Никите Сергејевича Хрушчова, чији су либерализам и склоност ка реформизму озбиљно плашили партијске „апаратнике“, дошао је заговорник „неостаљинистичког чврстог курса“ Леонид Илич Брежњев (1906–1982). Релативно млад нови генерални секретар КПСС-а сменио је свог претходника Хрушчова (1894–1971) 14. октобра 1964. „због престарелих година и погоршања здравственог стања“.<sup>6</sup> У овом дворском пучу Л. И. Брежњев је нашао чврсту подршку председника КГБ СССР Вјечеслава Ј. Семичастног (1924–2001).

Из ове „биографске“ визуре постаје јасно да су аналитичари ЦК КПСС са великим интересовањем могли да посматрају догађаје у једној од европских социјалистичких земаља са којом су односи у то доба били компликовани већ скоро две деценије и ишли од пуног захлађења до тре-

<sup>2</sup> Осим субјективно обојених успомена (*Lukić V., Brionski plenum: obračun sa Aleksandrom Rankovićem, sećanja i saznanja, Beograd, 1989*) и зборника докумената (*J. Popović, Dokumenti za istoriju Jugoslavije. Četvrta sednica CK SKJ – Brionski plenum, Beograd, 1999*) савремена српска историографија нема посебних монографских издања на ову тему. Детаљан историографски осврт, списак мемоара и покушај проналаска одговора на питање о разлозима пада моћног Леке види код Пиљак М., *Брионски пленум 1966.*, покушај историографског тумачења догађаја, *Токови историје*, 2010, бр. 1.

<sup>3</sup> О околностима које су претходиле Брионском пленуму види. Вјелажас М., *Karakter jugoslovenskog centralizma u svetlu analize tajne sednice Izvršnog komiteta Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije marta 1962.*, *Dijalog povjesničara – istoričara*, (Priredili H. Fleck, I. Graovac) Zagreb 2003, s. 373–393.

<sup>4</sup> *Югославия в XX веке, Москва, 2011*, „Гл. Победа Республканизма“, с. 709–714.

<sup>5</sup> Зундхаузен Х., *Историја Србије од 19. до 21. века*, Београд, 2009, с. 398–401.

<sup>6</sup> Информационное сообщение о Пленуме ЦК КПСС 14 октября 1964 г, Москва, 1964.

нутака опрезне неутралности и узајамног разумевања. Идеја о томе да пре-старелог Јосипа Броза Тита (1892–1980) може да смени или бар да наследи млађи и релативно конзервативнији Александар Ранковић (1909–1983) уз ослонац на везе у служби државне безбедности, изгледала је судећи по овим документима веома примамљиво за совјетско руководство.<sup>7</sup>

Судећи по извештајима аналитичара ЦК КПСС, совјетска страна је оцењивала концепт несврстаности са великим опрезом, чак и местимично са негативним ставом, као и концепт самоуправљања, који је био оцењен као облик „ревизионизма“. Због свега тога победа Едварда Кардеља после Брионског пленума 1966. посматрала се као веома неповољна појава по совјетске интересе и по будућност совјетско-југословенских односа. У овом контексту интересантно је скренути пажњу на то да је совјетска страна веома мало пажње посвећивала националном питању у Југославији. „Српски“ фактор у обрачуна Кардељ-Ранковић био је поменут само у контексту општих паушалних оптужби које су залепили А. Ранковићу, али не и као неки реални основ за сукоб. „Косово“ и „албанско питање“ нису ни поменути. Основно тежиште сукоба је виђено у односу према улози партије у држави, тржишној привреди и на међународном плану због оријентације на Запад или на побољшавање односа са СССР-ом.

Пажљив читалац обавезно ће пронаћи више контрадикторности у доле наведеним извештајима, као и релативно слабу моћ предвиђања будућег кадровског расплета ситуације у југословенском врху после Бриона. Тешко да документа из Архива Тита могу да послуже расветљавању правих околности Брионског пленума. Међутим, могу да буду и битна илустрација позадине совјетско-југословенских односа бурних 60-их, када је у Југославији дошло до слабљења конзервативних и бирократских снага и победе напредних и либералних снага које су, с једне стране, оспособили развој привреде и раст стандарда у Југославији и, с друге, утабали стазу за Маспок и Устав СФРЈ из 1974. Насупрот њима, под влашћу „млађе“ групације у КПСС, совјетска држава је због „неостаљинистичког“ концепта привреде и државе ушла у две деценије стагнације услед чега је дошло до рецесије, њеног превазилажења, те до хаотичног процеса званог „перестројка“.

*Објављујемо превод докумената са руског на српски, с тим да смо покушали да максимално сачувамо стил и начин уређивања текстова. Изворно документа су куцана на машини, имају потпис одговорне особе који*

<sup>7</sup> Ове везе совјетска страна је очито преувеличавала. А.Ранковић је од 1963. изгубио последње формалне везе са ДБ када је напустио место председника одбора за унутрашње послове при СИВ-у. Уочи пленума хрватски кадрови су већ дошли и на чело КОС-а и на чело ДБ. Пиљак М., *Брионски пленум 1966, покушај историографског тумачења догађаја*, Токови историје, 2010, бр. 1, с. 86.

*није увек читљив. Поједина имена и изрази су подвлачили аутори текстова да истакну кључе тезе и имена најбитнијих учесника догађаја. У угаоним заградама је коментар приређивача.*

### ИЗВЕШТАЈ

Према доступним информацијама, одлука IV пленума СКЈ од 1–2. јула 1966. о разрешењу свих дужности А.Ранковића је у великој мери резултат победе у руководству СКЈ присталица либералних, прозападних тенденција чијим заговорником сматрају Е.Кардеља.

Непосредан повод за ову одлуку је била претња неуспеха економске реформе оствариване у земљи од јула прошле године и с тим у вези настале потешкоће. Постало је очигледно да спроведене активности у правцу неограничене децентрализације економског управљања нису дале жељене резултате и њихови иницијатори су одлучили да се реше присталица умеренијег и опрезнијег курса. Ранковић, који је заговарао јачање улоге партије и државних органа у свим сферама активности, оптужен је за то да је кочио спровођење нових реформи. Противницима ове линије је успело да превладају јер су добили подршку од Тита и других руководилаца СКЈ, који и сами донедавно нису у потпуности одобравали реформе. У томе је према обавештеним изворима одиграла улогу сујета Тита, који је испољио незадовољство према предузетим одлукама Извршног комитета ЦК СКЈ о ослобођењу од неких другоразредних послова у СКЈ и држави због бриге о његовом здрављу, а на иницијативу Ранковића. Није искључено да је под утицајем Кардељевог круга Тито у јачању позиција Ранковића видео претњу за свој положај, што би могло да угрози политику „несврстаности“ СФРЈ коју је он формулисао. Међутим, као што се види из расположивих података, Титова критика Ранковићевог круга уперена је и на одбрану себе од критике због неуспеха у спровођењу реформе у привреди. О томе сведочи цела еволуција борбе између фракција Кардеља и Ранковића током последњих година и однос Тита према њој, посебно дешавања на III (март 1966) и IV (јул 1966) пленуму Централног комитета СКЈ.

Према расположивим подацима у руководству СКЈ током низа последњих година није било јединства у спровођењу унутрашње и спољне политике. Одвијала се борба између две фракције: присталица тзв. система самоуправе и оријентације на западну помоћ (председник Савезне скупштине [Едвард] Кардељ, председник Савезног Извршног већа П.[етар] Стамболић, садашњи потпредседник и бивши председник Комисије за питања међународних, друштвено-економских и политичких односа Коча Поповић, секретар Савезне конференције ССРН Југославије Милентије Поповић,

секретар ЦК СК Хрватске и члан Извршног комитета ЦК СКЈ [Владимир] Бакарић, савезни секретар за унутрашње послове [Мирослав] Мишковић, савезни секретар за иностране послове [Марко] Никезић, секретар Градског комитета Савеза комуниста Загреба М.[ика] Трипало, представници Словеније [Иван Матија] Мачек, [Виктор] Авбељ, [Франц] Попит, [Албрехт] Роман, Бунс) и присталица контроле СКЈ и државе у народној привреди и ширења сарадње са социјалистичким земљама (бивши потпредседник Александар Ранковић, руководилац југословенских синдиката [Светозар] Вукмановић [Темпо], бивши руководилац безбедносних органа [Светислав] Стефановић [Тећа]).

Различити приступи у југословенском руководству према остваривању унутрашње и спољне политике били су забележени већ 1958–1961. због пооштрених проблема у државној привреди ...

Кардељ и секретар ЦК СК Хрватске Бакарић наступили су са захтевом да се тражи помоћ од САД ... У овом је Кардељ имао снажну подршку у земљи.

Ранковићев круг се ослањао углавном на чланове ЦК СК Србије, Црне Горе, сараднике државне безбедности, представнике СУБНОР-а и одређени део функционера југословенских синдиката.

Тито је покушавао да „уравнотежи“ две супротстављене групе, али после VII конгреса СКЈ подржао је Кардеља, јер су у основи програма усвојеног на конгресу били основи политике „несврстаности“ коју је он сам предложио.

У међувремену, у вези са критиком позиција СКЈ, која је била изнесена у Декларацији Московске конференције 1960... разлике између две групе су се поостриле. Кардељ је инсистирао на томе да се на Декларацију да „непосредан одговор у оштријим изразима.“ Ранковић је наступио против журбе и оштрине. Он је био против попуштања Западу и изразио је пуну подршку совјетској спољној политици у многим међународним питањима ... Ранковић је оптужио Кардеља за теоријске грешке, у којима се он и „сам запетљао“ и који су довели до изолације СКЈ, инсистирао је на исправљању тих грешака и на зближавању са позицијама КПСС. Упркос критикама пристиглим од КПСС, он је заговарао зближавање са СССР-ом и другим социјалистичким земљама, као и неопходно учешће у међународним конференцијама комунистичких и радничких партија. Кардељ је бранио своје погрешне теоријске ставове и инсистирао на јачању веза са Западом.

Друго спорно питање између ових група било је питање о улози партије. После 1961. (побољшање односа са СССР-ом) положај Ранковића и његових присталица се још више учврстио.

Уочи VIII конгреса СКЈ (децембар 1964) присталице Кардеља су појачале критику политике ЦК СКЈ и владе усмерене на зближавање са социјалистичким земљама ... Они су искористили ротацију партијских и административних кадрова да замене „старе дугогодишње руководиоце“ и поставе своје присталице... Ослањајући се на младе сараднике, постигли су имплементацију својих предлога. Успели су да спрече да се на конгресу постави питање о ревалоризацији ревизионистичких ставова у партијском програму.

До пролећа 1965. борба између супротстављених група се погоршала. Расправа је била настављена „о начинима за стабилизацију привреде, ротацији кадрова и другим питањима.“ На Трећем пленуму ЦК СКЈ (фебруар-март 1966) победу је однела група око Кардеља. Тито је својим наступом цементирао ову победу када је дао до знања да акције противника реформе и развоја самоуправљања треба посматрати као испољавање активности „класног непријатеља“.

После пленума положај Ранковића се искомпликовао јер група Кардеља је изградила солидан ослонац у државном апарату, ојачала своју позицију у Хрватској, Словенији, Македонији, Босни и Херцеговини. Није искључено да је одлучнијој Титовој подршци Кардељу допринела и та околност што је Ранковић сматрајући се наследником Тита у последње време почео да се понаша независно и самоуверено, ређе се консултовао са Титом, у приватним разговорима допуштао је критичке опаске у вези са њим, у органима безбедности је повећао своју личну контролу. Ово је изгледа изазвало страх код Тита да органи безбедности не изађу из његовог утицаја и не постану снага која стоји изнад СКЈ и државног апарата...

Све ове околности су стварале повољан амбијент за непријатеље Ранковића. Према тренутно постојећим подацима, судбина Ранковића и његове групе била је решена пре његовог одласка на XXIII конгрес КПСС...

Либералне снаге у Југославији, према америчкој оцени однеле су „велику, а можда и одлучујућу победу“ над „просовјетским конзервативним снагама“ због одређења потпредседника Ранковића...

Новоименованог потпредседника Кочу Поповића неки називају могућим наследником Тита зато што Кардељ нема ауторитет код народа, који га баш и не воли ...

Основа: Докуменат ул.бр. 2590 од 2. августа 1966.

Исправно: Потпис нечитак

[*вероватно Референт одсека ЦК КПСС В. Приходкин*]

## ИЗВЕШТАЈ

Према подацима амбасадора једне од НАТО земаља у Београду, IV пленум СКЈ (јул 1966) био је сазван у вези „са проблемом избора наследника Тита и озбиљним несугласицама у ЦК СКЈ по питањима даљег развоја државне администрације, партијског руководства у економском животу државе, а такође и у вези са појачаним националистичким тенденцијама у Југославији“...

Из садржаја две изјаве Тита произлази да се раскол у ЦК формирао током дужег временског периода. Тито је поменуо проблеме од пре десет година ... и признао да су се главни обриси унутрашње поделе јасно испољили већ у мају 1962. на II пленуму, а да се он упркос разумним разлозима није умешао плашећи се реакције у земљи и могућности да наштети угледу Југославије у иностранству. Према мишљењу Тита, реакција у земљи могла је да добије „драматични карактер“. Начин и време одржавања јулског пленума, на којем је он одлучио да истакне овај проблем сведочи о његовој несигурности у евентуалну реакцију јавности, органа безбедности и, вероватно, Републике Србије...

Тито је са неспорном вештином организовао овај историјски корак у животу партије у два аспекта. Веома благо подигао је питање личне одговорности А. Ранковића за отпор партијским одлукама преко злоупотреба у органима државне безбедности. Уз то, он је више пута поменуо дуг стаж Ранковића у партији, његове истакнуте заслуге пред партијом и државом током рата, 1948. и касније у искорењивању унутрашњих и спољних непријатељских елемената. Тито се сложио с тим да Ранковић мора да се повуче са свих положаја у партији и влади. У исто време наступио је против додатног кажњавања и чак предложио Ранковићу да као и пре дели своје искуство и савете са ЦК. Тито је створио слику хуманог остарелог државника, оданог својим сарадницима, која је још више ојачала једногласност са којом је осталих 18 чланова ЦК окривило Ранковића за злоупотребе у државној безбедности, за његову жељу да постане наследник Тита, за подстицање хегемонистичких расположења код Срба и очување догматских и централистичких идеја, које долазе у сукоб са политиком партије изграђеном на непрекидној демократизацији привредног и друштвеног живота.

Још већи значај имао је оштар контраст позиције Тита са позицијом већине чланова ЦК у описивању поступака Ранковића. У својим коментарима Тито је избегавао да помиње проблем наслеђивања власти и једва је дотакао питање о фракцијској борби за власт и непожељном националистичком подтексту .... Покушао је да оправда чак и већи део сарадника органа државне безбедности, очигледно свестан да ће њихове услуге и даље бити потребне да се сачува власт партије... За ширу јавност он је пребацио

веома велику кривицу на Ранковића и његову фракцију за успорени темпо економских реформи ... Позиција Тита на пленуму се тако драматично разликовала од позиције коју су заузели његови помоћници, да је у говору одржаном 5. јула изјаво да ротација у руководству партије не значи корак према либерализму. Он је рекао да неће бити либералан нити према „догматским снагама које испољавају националистичке тенденције нити према продору западне идеологије у Југославију“. Он је такође рекао да неће бити повратка на идеје које је бранио Милован Ђилас.

Сама чињеница да је Тито осетио да је неопходно да се дају такве изјаве потврђује оштрину наступа либерализама у Југославији, а такође сведочи и о томе да је ова тенденција продрла у ЦК СКЈ .... Очигледно, Тито је одлучио да стави тачку на те кратковидне кораке који би могли да угрозе ... контролу партије над влашћу у држави. Ранковић је свакако делио ову тачку гледишта, али би спроводио ретроградне и репресивне мере, које су могле само да ојачају народни отпор и националистичке сепаратистичке тенденције...

Чињеница да се Ранковић сложио са његовом сменом признајући своју грешку и моралну политичку одговорност за делатност органа државне безбедности и тврдећи да су се све активности предузимане у интересу партије, послужиле као снажан подстицај за оне функционере који потцењују директну улогу партије у привреди и влади ...

Савезни секретар за иностране послове Никезић 5. јула ове године у приватном разговору потврдио је да су злоупотребе које су починили органи државне безбедности биле пре згодна прилика него реалан узрок ове одлучујуће битке. Било који други догађај би могао да пружи прилику да се предузму одлучне акције за елиминацију раскола насталог током многих година.

Ови догађаји су допринели даљој либерализацији у Југославији. Изгледа да се Југославија неумољиво помера према неком облику социјал-демократије него ли према социјализму у марксистичком смислу те речи ...

Истицање нових функционера у току предвиђеног реструктурирања СКЈ вероватно ће помоћи да се предвиди даљи ток догађаја ...

Ранковић се као заменик председника Савезног извршног већа већ дуго времена сматрао за легитимног и неприкосновеног наследника Тита. Тренутно је то мало вероватно с обзиром на то да је Србин по националној припадности и није популаран код народа. Едвард Кардељ, Словенац, председник Савезне народне скупштине и водећи идеолог, увек је био могући кандидат. Ранковић је сада уклоњен у потпуности, осим ако не покуша да се бори за своју рехабилитацију... Наравно, то не значи уопште да су шансе Кардеља повећане, јер ће одлука о наследнику бити примљена касније...

и могуће је да се предност неће дати поједином лицу, већ колективном руководству ... Одавно циркулишу гласине о томе да Ранковић врло нерадо подржава економске реформе и демократске новотарије које су срозавале улогу партије... Није то борба за власт између појединих лица, већ конфликти између идеја и трендова.

Већ 1962. Тито и већина комунистичког руководства су дошли до закључка да ако СКЈ настави да руководи свим аспектима живота Југославије, то неће обезбедити друштву нити хармонијски развој нити просперитет за привреду. Јунске реформе 1965. су јавно искључиле могућност да се партија меша у привреду и на тај начин су отворили пут за стварање класе стручних руководилаца само на основу талента и искуства. Следећи задатак у овом процесу био је икључити из владе лица која теже партијском каријеризму, обезбеђујући просперитет југословенске верзије демократије уз помоћ избраних представника. Примена ова два важна начела ће проузроковати то да партија игра улогу ментора, а не лидера, као што сада ради ССРН Југославије.... Група млађих и мање конзервативних руководилаца брзо ће да замени стару гарду из времена рата, која је била на власти већ двадесет година без обзира на своје способности. Нема сумње да су смишљено планирајући ове револуционарне промене, Тито и припадници старе гарде, који деле његове ставове, урадили то делимично под притиском прогресивне и либералне нове генерације, а делом због својих идеолошких уверења да самоуправљање и директна демократија претпостављају постепени нестанак партије као неизбежан корак ка идеалном демократском друштву ...

Основа: Докуменат ул.бр. 3216 од 21. септембра 1966.

Исправно: *Потпис нечитак*

*[вероватно Референт одсека ЦК КПСС В.Приходкин]*

### ИСПИС

из документа ул.бр. 0269 од 27. јануара 1967.

Према речима југословенских професора В.[*еселина*] Ђуретића и П.[*авла*] Радусиновића могуће су ротације неких делова руководећих кадрова у СФРЈ током предстојећих избора за савезна, републичка, покрајинска и општинска представничка тела (скупштине).

Уз то према речима Ђуретића, који се позвао на пријатеље пристигле из Београда, претпоставља се да ће Ј. Тито због здравственог стања и година напустити положај председника земље и оставити у својим рукама само руководство у Савезу комуниста Југославије, као председник СКЈ. Положај председника Југославије ће да преузме тренутни председник Са-

везне скупштине Е. Кардељ... Према Ђуретићу, можемо очекивати да ће у органима власти, и законодавне и извршне, значајно ојачати позицију Кардељ и његове присталице, како у Словенији и Хрватској, тако и у другим републикама у којима ће покушати да распореде на све руководеће положаје своје људе.

Судећи по изјавама Радусиновића и Ђуретића, југословенска јавност не зна добро Кардеља и може да подржи његову номинацију за место председника Југославије, поготово јер ће претпоставити да ће ова номинација бити уз сагласност Ј. Тита...

15. фебруар 1967.

Исправно: *Потпис нечитак*

[*вероватно Референт одсека ЦК КПСС В. Приходкин*]

### ИСПИС

из разговора са југословенским писцем Радованом Зоговићем  
ул. бр. 19720 од 17. јула 1968.

У разговору Р. Зоговић је изразио своје мишљење у вези са Ј. Б. Титом. Као председник државе, председник СКЈ и врховни командант, Тито формално поседује скоро неограничену власт. Међутим, процеси се одвијају у земљи не баш тако како он мисли и у великој мери изван његове контроле, иза његових леђа. У последње време, све више и више је јасно да се између његових речи и дела назире велика разлика. Не доказује он своје речи увек и делима, остваривањем постигнутих договора или обећања.

Не Тито, већ Кардељ, члан председништва ЦК СКЈ, сада игра кључну улогу у партији и земљи. На први поглед ово може изгледати невероватно, јер су у последњих неколико година његове политичке активности скоро невидљиве споља. Изгледало је као да се он повукао у други план и ради преко својих присталица.. Ова тактика има своје објашњење. У дугој борби за место „наследника“ Тита, Кардељ је трпео пораз за поразом, али је у кључном моменту када се чинило да је потпредседник Ранковић непобедив, успео да нанесе смртоносан ударац. Ова борба и победа нису допринели популарности Кардеља. Њега већ давно не симпатишу у земљи, њега не воле у војсци. Чак у својој родној Словенији он нема већи ауторитет јер живи у Београду. Зато он сада не наступа отворено. Преко кога делује Кардељ? Испоставило се да је тај човек М. Тодоровић, секретар Извршног комитета ЦК СКЈ, који је постао његов главни гласник и извршилац његове политичке и идеолошке линије.

Сам Кардељ није у стању да утиче на слој који видно јача у југословенском друштву – на „југословенску буржоазију“, јер много у њеној делатности не пркоси његовим погледима. Капиталистички облици све више продиру у привреду Југославије, иако се то пажљиво маскира.

Зоговић верује да ће се после „коначног одласка“ Тита са политичке арене сепаратистичке тенденције интензивирати у земљи. Сам Тито је ипак против раскола државе. Боље је да буде председник 20-милионске земље, него ли 5 или 10-милионске.

Испис је исправан: *Потпис*

Референт одсека ЦК КП СС (Е.В.Гусева)

[РГАСПИ, Ф.495 „Коминтерн“, оп.277 „Личные дела (Югославия)“, д.21 „Броз Тито Иосип (Вальтер Фридрих, Георгиевич, Руди, Пепо, Стари)“, с. 105–121.]